

100

ПРВИХ ПИТАЊА

о правима медијских радника у БиХ

МЕДИЈАМАНИФЕСТ
СЛОБОДА И ОДГОВОРНОСТ МЕДИЈА

<http://manifest.media.ba>

**ПРИРУЧНИК ЗА НОВИНАРЕ И МЕДИЈСКЕ
РАДНИКЕ**

100 првих питања
о правима медијских радника

**Удружење/удруга БХ новинари
Децембар 2010.**

Поштоване колеге и колегице,

Овај приручник, који су БХ новинари припремили у сарадњи са синдикалним активистима и медијским експертима, намијењен је новинарима, али и другим медијским радницима. Креиран је као одговор на једноставна питања, а ради лакшег рјешавања свакодневних проблема који се односе на професионално обављање задатака, заштиту слободе изражавања и радно – правног статуса медијских радника.

Приручником не претендујемо на то да проблеме ријешимо. Тај пут је дуг и мукотрпан, а често и скуп. Приручник нуди основна упутства шта треба урадити у случајевима радних спорова, угрожавања слободе изражавања, примјене закона о слободи приступа информацијама, те закона о клевети. Он упућује новинаре и остале медијске раднике на институције и организације којима могу да се обрате прије, током и након захтјева за судском заштитом.

У приручнику смо одговорили на најчешће постављана питања, увјерени да их има више од 100. Одговори могу послужити као полазна основа да се надлежним институцијама и организацијама постави још 1000 нових питања. Јер, ви на то имате право!

БХ новинари ће наставити да трагају за одговорима на већ постављена и нека нова питања, захтјевајући утврђивање одговорности власника медија, њихових управљачких структура и директора, али и државних структура због непоштивања права, кршења и/или игнорисања важећих закона.

Борка Рудић, генерална секретарка БХ новинара

ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА

1. Јесу ли закони о слободи приступа информацијама у Босни и Херцеговини важни за новинаре/ке и зашто?

У Босни и Херцеговини постоје три закона о слободи приступа информацијама (сви закони се могу да нађу на <http://www.ombudsmen.gov.ba>)

Међу овим законима нема битних разлика. У њима се новинари/ке и медији не помињу ни једном ријечју. То су закони који свима – грађанима ове земље, као и странцима, домаћим и страним правним лицима и организацијама – дају право на приступ информацијама у посједу јавне власти на свим нивоима. Наравно, уз ограничења која су у закону прецизно одређена. (Чланови 5. до 8. у сва три закона, <http://www.ombudsmen.gov.ba>).

Новинари/ке и медији, дакле, немају никакве предности када се позивају на права из ових закона, јер је право на приступ информацијама аутентично људско право загарантовано за све људе у Европској декларацији о заштити људских права (члан 10.).

2. Значи ли то да ови закони нису важни за новинаре/ке?

Наравно, не значи. За јавност и новинаре/ке ови закони су битни јер обавезују власти на свим нивоима на потпуну транспарентност у раду. За свакодневно добијање информација новинари/ке не треба да пишу писмени захтјев и да се позивају на ове законе. Али, ови закони

новинарима/ка омогућавају да траже и добију информације и податке у припреми истраживачких тема до којих на уобичајен начин нису могли/е да дођу.

Добијање аутентичних докумената и често скривених информација на овај начин доприноси увјерљивости објављених прилога, подиже углед медија и штити новинаре/ке и уреднике/це од тужби и суђења за клевету.

3. Како новинари/ке могу знати и провјерити које информације су у посједу неког јавног органа?

Сви јавни органи власти су обавезни да донесу и објаве индекс/регистар информација у њиховом посједу. Тај индекс, наравно, не доноси све појединачне информације већ само попис информација по одеђеној класификацији и по свим областима. Тај индекс мора бити доступан јавности и, уколико јавни орган посједује свој сајт, такође, постављен на интернет.

4. Шта ако одговорна особа и јавни орган одбију да дају тражену информацију?

Јавни органи су обавезни да донесу одговарајуће рјешење у случају да одбију приступ информацијама и, у том случају, да дају правну поуку о могућности подношења жалбе вишем јавном органу у законском року. Ово је обавеза свих јавних органа на нивоу БиХ и јавних органа у Федерацији БиХ. Уколико новинар/ка не буду задовољан/на рјешењем његове/њене жалбе, могуће је покренути управни поступак тужбом пред надлежним судом.

Јавни органи у Републици Српској, на жалост, према ентитетском закону нису обавезни донијети рјешење бећ само писмену обавијест. Писмена обавијест, међутим, није управни акт и на основу ње не постоји могућност улагања жалбе.

КАДА ПОСТОЈИ И КАДА НЕМА КЛЕВЕТЕ?

5. У чему је специфичност наших закона о заштити од клевете у односу на сличне законе у Европи и свијету?

У Босни и Херцеговини постоје два закона о заштити од клевете у два ентитета (<http://www.vzs.ba/ba/?ID=71> и <http://www.vzs.ba/ba/?ID=114>) и међу њима нема битних разлика. Они су на снази од 2001. године у Републици Српској и од 2002. године у Федерацији.

Оба ова закона су потпуно декриминализовали клевету и по томе је БиХ била прва у Европи. Закони су направљени на основу препорука Савјета Европе и стандарда Европског суда за заштиту људских права.

Потпуна декриминализација клевете значи да су потпуно искључени кривични судски поступци за клевету и могућност изрицања новичаних или затворских казни за новинаре/ке и уреднике/це, односно власнике медија на основу кривичног законодавства.

6. Ако је искључен кривични поступак, шта је онда остало?

У Босни и Херцеговини, на основу закона о заштити од клевете могуће је водити искључиво парнични (грађански) поступак у случајевима тужби за клевету и добити новчано обештећење. У парничном поступку нема казни, има само могућност додјеле новчаних обештећења. Новчане казне се увијек плаћају у буџет, а новчана обештећења – искључиво особама које су трпјеле штету и тужиле.

У већини европских земаља и данас постоји могућност покретања кривичних поступака, али она се веома ријетко користи, јер се кажњавање новинара/ки новчаним и затворским казнама сматра недемократским чином.

7. Да ли закони о заштити од клевете дестимулишу медије и искључиво штите приватност и углед особа о којима медији пишу?

Не. Оба закона у Босни и Херцеговини, заправо, охрабрују медијске слободе и успостављају врло битан баланс између заштите права на слободу изражавања и заштите приватности и угледа сваке особе.

За разумијевање овог баланса битан је члан 2. Закона ФБиХ, односно, члан 3. Закона РС. У њима се, наиме, наглашава да *„право на слободу изражавања штити садржај изражавања, као и начин на који је (он) изнесен и не примјењује се само на изражавања која се сматрају похвалим или неувредљивим, него и на изражавања која тогу увриједити, огорчити или узнемирити“* (у Закону у РС пише: “увриједити, узнемирити или шокирати“).

Цитирани став у нашим законима преузет је из неколико пресуда Европског суда за људска права, међу којима су најзначајније пресуде у предметима *Хендисайд (Handyside) против Велике Британије* (1991), *Обсервер (Observer) и Гвардијан (Guardian) против Велике Британије* (1992), те *Обершлик (Oberschlick) против Аустрије* (1995). Европски суд при том наглашава да је „ово нужно збиг плурализма, толеранције и широкогрудости без којих нема демократског друштва“ (све о примјени члана 10. Европске конвенције и пресудама Европског суда за људска права у Приручнику на сајту: <http://www.google.ba/#hl=bs&q=Observer+i+Guardian+protiv+UK+%281991.+godina&fp=46dc445969af4068>).

Истовремено, закони о заштити од клевете на више начина штите приватност и углед, како физичких тако и правних лица.

8. Шта је, заправо, клевета?

Закон о заштити до клевете ФБиХ даје формулацију у члану 4. у ставу (д) у којем се истиче да је „клевета радња наношења штете угледу физичког или правног лица изношењем или преношењем изражавања неистинитих чињеница идентификовањем тог физичког или правног лица трећем лицу“.

Закон о заштити од клевете РС дефиницију појма клевете садржи у члану 5. став 1: „.....свака пословно способна особа која проузрокује штету угледу физичког или правног лица изношењем или преношењем изражавања нечег неистинитог, идентификујући ту особу трећем лицу,

одговорна је за клевету, ако је та особа проузроковала штету у својству аутора, уредника или издавача изражавања“.

Иако ова формулација у оба закона изгледа прилично замршено, ипак се могу издвојити кључни елементи који чине клевету. То су, дакле, штета, изношење или преношење изражавања, неистините чињенице и – трећа лица.

9. Када нема клевете?

Не улазећи у расправу о појму „*неистинита чињеница*“, која је, на неки начин, *contradictio in adjecto*, задржимо се на суштини. Сва четири елемента морају бити испуњена да би нешто било клевета. Нема клевете ако нема – штете, нема клевете ако нема – неистинитих чињеница, нема клевете ако нема – изношења или преношења и, коначно, нема клевете ако она није саопштена – трећим лицима.

Сви ови елементи се морају доказати пред судом; особе које подносе тужбу морају пружити доказе да су изнесени подаци неистинити, да трпе штету, итд...

10. Ко може бити тужен за клевету?

За клевету у медијима одговорни су аутор/ка, одговорни уредник/ца, издавач, „*као и лице које је на други начин вршило надзор над садржајем тог изражавања*“. То значи да свако од њих може бити тужен појединачно, али могу бити тужени и сви заједно.

Али, за клевету у медијима могу бити тужена и лица која нису професионални новинари/ке и уредници/це већ су аутори/ке изјава или говора који могу имати елементе клевете, који су пренесени/објављени у медијима. .

Новинар/ка, наравно, није ослобођен/а одговорности за клевету кад сам/а пише о некоме нешто што, евентуално, садржи елементе клевете, али није ослобођен/а одговорности ни када преноси (*проноси*, како пише у закону) изјаву неке особе, уколико та изјава такође садржи елементе клевете. Осим – у случајевима када извјештава из парламента, владе или суда.

11. Када су новинари/ке ослобођени одговорности за клевету?

Новинар/ка је ослобођен/а одговорности за клевету сваки пут *„ако је по закону обавезан/на да износи или преноси изражабања, или је износио/ла односно преносио/ла изражавања у току законодавног, судског или управног поступка“*.

Значи, код са сједница владе, парламента или суда новинари/ке неће одговарати за клевету, иако тај садржај може садржавати елементе клевете. Зашто? Зато што посланици, министри, суци и други у тим тијелима уживају законски имунитет који се, у овим случајевима, преноси и на новинаре/ке. Ова заштита је у интересу јавности. .

Новинари/ке немају апсолутну заштиту по овом законском основу, јер закони обавезују судове да у обзир узму и друге околности (*пачин, облик и вријеме преношења, итд...*) То би

се, на примјер, могло односити на изјаве које су старе неко дуже вријеме, које су засноване на неистинитим чињеницама и у којима има елемената клевете. У таквим случајевима судови, највјероватније, неће уважити позивање на ову законску одредбу, јер би такво преузимање неспровјерених изјава (које су се показале нетачним) могло да се протумачи као непрофесионално поступање.

СЛОБОДА МИШЉЕЊА И КЛЕВЕТА

12. Постоје ли још неки изузеци од одговорности за клевету?

Постоје. У оба закона ослобађање од одговорности је могуће *„ако је изражавање у суштини истинито, а нетачно само у небитним елементима (Закон у РС каже: „Ако се ради о изражавању мишљења, или када је изражавање у суштини истинито“) и „ако је било разумно“ (оба закона).*

Закони наводе да при томе *„суд узима у обзир све околности случаја а нарочито – начин, облик и вријеме изношења или преношења изражавања, природу и степен проузроковане штете...“*. У низу других околности (о којима ће касније да буде написано нешто више) додаје се да ће и суд цијенити *„ да ли се изражавање односи на питања из приватног живота оштећеног или на питања од политичког или јавног значаја“*.

За оцјену шта је од политичког или јавног значаја кључан је концепт слободе штампе какав је дефинисао Европски суд за људска права у више предмета, од којих вриједи цитирати само неке.

13. Које су пресуде Европског суда важне у овом контексту и зашто?

У предмету *Обсервер и Гвардијан против Велике Британије* (1991), Европски суд за људска права је закључио: „Обавеза је штампе, односно, штампаних и аудиовизуелних медија, да преносе информације и идеје са којима јавност има право да буде упозната. У противном, штампа не би била у могућности да игра кључну улогу пса чувара“.

<http://www.google.ba/#hl=bs&q=Observer+i+Guardian+protiv+UK+%281991.+godina&fp=46dc445969af4068>)

У предмету *Хес Гијсел против Белгије* (1977. година), Европски суд истиче: „новинарске слободе садрже и могућност прибјегавања одређеном степену претјеривања, чак и провоцирања...“, док у предмету *Оберилик против Аустрије* (1997. година) каже: „Опти интерес у јавној расправи која има озбиљну сврху претежнији је од легитимне заштите угледа другог, чак и ако у тој расправи користи говор који вријеђа...“.

Пресуде Европског суда за људска права успостављају правне стандарде за судове у свим земљама Европе, па и у Босни и Херцеговини, те их зато наши судови повремено наводе или цитирају њихова образложења.

14. Да ли је свако мишљење заштићено од одговорности за клевету?

И да и не! Позитвни одговор се односи на садржај, други на форму. Сваки садржај, у којем се износи вриједносни суд (мишљење), у принципу ужива ту законску заштиту и ту не може бити изузетака, осим, наравно, ако нису у питању садржаји који су засновани на „неистинитим чињеницама“.

Потврду овоме налазимо у пресуду Европског суда за заштиту људских права (предмет *Лингенс против Аустрије*, 1986. година) у којој Суд истиче да је „*потребно направити пажљиву дистинкцију између чињеница и вриједносних процјена. Постојање чињеница је могуће доказати, док истину о вриједносним судовима није. Суд је примијетио да су чињенице, на којима је господин Лингенс изградио своје вриједносне процјене, непорециве, такође као и његова добра воља*“.

Да би аутор/ка, уредник/ца и издавачи могли рачунати на потпуну заштиту права на мишљење, онда је најбоље да објављени текстови и прилози и по журналистичкој форми буду посебно означени. Дакле, као коментар, лични став, колумна, погледи и мишљења и слично. У новинама се за такве рубрике некада издвајају цијеле странице, које имају посебне ознаке или графички изглед; уобичајено је графичко уоквиривање само коментара и осврта, као и радијско и телевизијско издвајање таквих садржаја. Ово је добро и за публику, јер би она у супротном могла бити у заблуди: да ли су у питању тек информације или став аутора/ке.

15. Шта уколико је мишљење изнесено у информацији?

Објављивање мишљења у самим информативним садржајима и у информативним текстовима (извјештаји) у принципу не може уживати ову врсту законске заштите.

Некада, међутим, ни по форми наглашено издвајање мишљења неће бити довољно. У којим случајевима јесте ријеч о изношењу мишљења, а у којим је ријеч о клевети – увијек је фактичко питање које зависи од свих конкретних околности које ће уважавати и оцјењивати суд.

16. Кад је министар или било који други носилац јавних функција „идиот“, судија „пристрасан“, директор „корумпиран“ или љекар „нестручан“?

Новинарска тврдња да је неко *нестручан*, *непрофесионалан* или чак *идиот*, не мора бити клевета већ - законом заштићено право на мишљење. Сваку такву тврдњу суд ће цијенити према објективним критеријумима а не према субјективном осјећању лица које се сматра оштећеним.

Ово је становиште и Европског суда за заштиту људских права, који такође у обзир узима и неке друге елементе. Примјер: Европски суд је поништио пресуду једног аустријског суда који је пресудио на плаћање накнаде штете полиитчару J.X. због тога што га је новинар у свом тексту назвао „идиотом“ (предмет *Оберилик против Аустрије*, 1997. година), јер се „*увреда односила примарно на садржај говора, а не на говорника лично*“.

НАЈВЕЋЕ ГРЕШКЕ И НАЈБОЉА ОДБРАНА

17. Могу ли се новинари/ке одбранити кад објаве „неистините чињенице“?

Могу. Алине треба се унапријед радовати!

Да би се могли одбранити, они/оне морају доказати своју „*добронамјерност и поступање у складу са општеприхваћеним професионалним стандардима*“ - члан 7. став 2 Закона ФБиХ и члан 6. став ц Закона РС. Оба закона су на сајту: <http://www.vzs.ba/ba/?ID=71> и <http://www.vzs.ba/ba/?ID=114>).

Закон, значи, тражи да се докаже „*добронамјерност и поступање у складу са општеприхваћеним професионалним стандардима*“. Према томе, *заклињање* неће помоћи.

18. Како се доказује добронамјерност и професионалност?

Одговор је у новинарским кодексима: Кодексу за штампу и у Кодексу о емитовању радио и телевизијских програма (оба кодекса су доступна на веб старницама : www.vsz.ba; www.rak.ba), који на овај начин добијају на значају.

Судови у БиХ су цитирали ове кодексе у својим пресудама, у дијелу којим су процјењивали „*добронамјерност и поступање у складу са општеприхваћеним новинарским стандардима*“ новинара/ки.

Добронамјерност и професионални поступак се цијене, не само до објављивања спорног садржаја, већ и након тога. Суд увијек тражи опипљиве доказе – да је, рецимо, у контроверзним причама пружена могућност свим странама да изнесу свој став, да је аутор/ка имао/ла пуно разлога да вјерује у истинитост прикупљених чињеница, или да је након објављивања садржаја дата исправка, извињење или нова информација у случају када су накнадно откривене нове чињенице.

19. Да ли је поуздана одбрана доказивањем „увјерења о истинитости објављених података“?

Како досад нема значајнијих искустава у примјени овакве одбране пред судовима у Босни и Херцеговини, може се навести пракса новинара и судова у Великој Британији и Француској.

Према извјештају организације *Article 19* (<http://www.article19.org/>), оваква одбрана заснована на солидним доказима добро пролази пред судовима у Француској, док је права ријеткост да британски судови уваже такву одбрану. Заправо, све се своди на доказивање професионалног поступања које једино може представљати основу за овакву одбрану.

20. Шта су највеће могуће грешке новинара/ки?

Намјера и непажња! Оба понашања, и намјера и непажња, основа су одговорности за клевету према овим законима.

Новинар/ка, одговорни уредник/ца и издавач ће сносити

одговорност за клевету, кад је знао/ла да су прикупљене чињенице неистините (намјера), или је то могао/ла да зна – да се руководио/ла професионалним стандардима (непажња).

У суштини, поновно смо на терену Кодекса за штампу и Кодекса за емитовање радио и телевизијских програма. Дакле, професионално понашање засновано на поштовању и примјени оба кодекса најбоља су гаранција за заштиту и одбрану новинара у судским поступцима.

У неколико случајева, судови у Босни и Херцеговини су цитирали одредбе оба ова кодекса у образложењу пресуда, у којима се цијени намјера и непажња у поступцима новинара/ки, односно професионалност њихова поступања.

21. Може ли вас тужити јавна власт (влада, парламент, министарство, суд или јавно предузеће и установа?)

Законом у оба ентитета БиХ изричито је забрањено да они поднесу тужбу за клевету. Сматра се да јавна власт на располагању увијек има довољно легитимних средстава да објави тачну и провјерену информацију.

Јавни службеник (министар, премијер, посланик, судија, предсједник итд) може приватно и искључиво у личном својству поднијети тужбу и захтјев за надокнаду штете због клевете.

22. Имају ли новинари/ке нека посебна права према законима о клевети?

Да. Закони дају могућност и право новинарима/кама, уредницима/цама и издавачима, као и свим другим лицима која учествују у прикупљању информација (камермани, фотографи итд.) да не открију идентитет повјерљивог извора.

23. У чему се састоји то право?

То је право на неоткривање било којих података који се односе на идентитет повјерљивог извора (име, било који документ, или чињеница) а нарочито „усмени, писмени, аудио, визуелни или електронски материјал“.

Суд не може наредити новинарима/кама да у судском поступку за клевету предају суду своју биљежницу, ЦД или ДВД или било какав други документ на основу којег би се могао открити идентитет повјерљивог извора. Као што не може наредити новинару/ки, суд такав налог не може дати ни уреднику/ци, издавачу или другим лицима која такав материјал посједује.

24. Зашто новинари/ке имају ову привлегију?

У ствари, ово је уступак новинарима/кама да би могли доћи до информација које власти посједују и које често крију. Тај је уступак направљен у интересу јавности, јер је то често једини начин да се дође до таквих информација.

Не заборавите, према неким дефиницијама новинарства - једине праве вјести су оне што их власти крију, све друго је реклама и пропаганда!

25. Јесу ли новинари/ке ослобођени за клевету у таквом случају?

Нису. У случају заштите повјерљивог извора, они су ослобођени само обавезе да открију идентитет свог извора. И ништа више. Евентуална одговорност за клевету, ако је има, увијек је на новинарима/кама, уредницима/цама, издавачу...

ПОСТУПЦИ И ОБЕШТЕЋЕЊА ЗБОГ КЛЕВЕТЕ

26. Колико износе досуђене накнаде штете?

Закони у БиХ нису одредили најмањи и највећи износ обештећења, али су одредили два услова о којима суд мора водити рачуна: да (1) „обештећење треба бити у сразмјери са нанесеном штетом угледу оштећеног и одређује се искључиво ради накнаде штете,“и додатно обавезује суд да у обзир узме (2) „чињеницу да ли би износ додијељене штете могао довести до великих материјалних потешкоћа или стечаја штетника“ (члан 10. Закона ФБиХ <http://www.vzs.ba/ba/?ID=71> и члан 11. Закона Републике Српске <http://www.vzs.ba/ba/?ID=114>)

Већина досуђених накнада штете по тужбама за клевету у БиХ крећу се у износима од једне до пет хиљада конвертибилних марака. Највећи досуђени износи, у изузетним случајевима, износили су 20.000 КМ.

27. Имају ли тужитељи/ке икакве обавезе према овим законима?

Да. По оба ентитетска закона, тужитељ/ка је „дужан да предузме све да ублажи штету проузроковану изражавањем неистините чињенице, а нарочито да се поднесе захтјев за исправку тог изражавања“.

Према оба закона, исправка је чак услов за подношење тужбе. У судској пракси у БиХ, међутим, нема пуно случајева да су тужбе одбијене због тога што претходно није тражена исправка.

Медији нису увијек обавезни да објаве исправку, уколико имају аргументе и доказе за оно што су објавили. Уколико објаве или не објаве тражену исправку или извињење, суд ће такав потез цијенити и о томе ће зависити какву ће пресуду донијети и колики ће бити износ евентуално пресуђене накнаде штете.

Тужитељ/ка је, у принципу, дужан/а предочити доказе за своју тужбу и доказати да су о њему/њој објављене неистините тврдње и да су му/њој нанијеле штету. Новинар/ка и медији могу доказати објављене тврдње, поготово кад имају документе, али најбољу одбрану пружиће им докази о добронамјерном и професионалном поступању (у складу са оба кодекса).

28. Шта новинар/ка или уредник/ца требају предузети кад добију тужбу за клевету?

Тужбу, ма каква била и ма ко је поднио, треба схватити озбиљно. При томе, треба имати на уму да су скраћени рокови судских поступака за клевету и да, уствари, постоје само два рочишта пред судом – припремно (кад свака страна нуди своје доказе) и главно рочиште (кад се предочавају докази). Пошто је ријеч о парничном поступку, суд не утврђује по службеној дужности већ само валидност доказа сваке стране и своју пресуду темељи на томе.

Први корак након добијања тужбе – тражите помоћ адвоката. Уколико је тужбу поднио/јела политичар/ка или носилац/ носитељка јавне функције, обратите се Линији за помоћ новинарима/кама и она ће вам обезбиједити адвоката који ће преузети предмет у ваше име.

Линија за помоћ новинарима/кама и адвокатски тим задржавају право да не сnose трошкове судског поступка и надокнаде штете уколико су новинар/ка и медиј прекршили професионалне норме (Кодекс).

29. Шта новинари могу предузети у случају физичких и вербалних напада и пријетњи?

Најважније је тражити заштиту од послодавца/менаџмента медија у којем радите. Случај треба пријавити полицији и Линији за помоћ новинарима. Мада није облик директне заштите, изузетно је важно да организације попут Удружења БХ новинари о томе обавијесте међународне асоцијације, које се баве заштитом права новинара. Активности домаћих и међународних асоцијација, њихове јавне реакције, као и упозорења на физичке нападе на новинаре помажу превенцији таквих случајева и/или потичу

адекватне реакције надлежних полицијских и судских органа.

На веб страници Линије за помоћ новинарима налази се упитник за пријаву напада, треба га попунити и дати у процедуру за обавјештавање јавности, професионалних медијских асоцијација и међународних институција за заштиту права новинара и слободе изражавања. (<http://www.bhnovinari.ba/linija>)

30. Шта је интерес јавности у складу с Кодексом за штампу Босне и Херцеговине и правилима и кодексима РАК –а?

Интерес јавности, у значењу овог Кодекса, дефинисан је као - поступак и/или информација којима је намјера помоћи јавности у доношењу личног мишљења и одлука о питањима и догађајима, укључујући и напоре откривања кривичног дјела или прекршаја, те спријечити завођење јавности неком изјавом или поступком појединца или организације. Један од најзначајнијих примјера поштовања интереса јавности јесте објављивање снимка на којем тадашњи омбудсман за људска права БиХ Витомир Поповић пријети новинару Федералне телевизије Дамиру Калетовићу “метком у чело“.

31. Како одлучити шта је у јавном интересу?

Најједноставнији тест може направити сваки новинар/ка ако одговори на слиједећа три питања:

- да ли су информације битне за јавну расправу?
- да ли оне говоре о незаконитости и неправди?

- могу ли допринијети одговорности и транспарентности у друштву?

Основна идеја јесте да је у јавном интересу увијек оно што представља заједничку добробит и корист за опште благостање!

32. Какве су санкције за медије, који подстичу дискриминацију и нетолеранцију?

Подстицање на дискриминацију и нетолеранцију су кривична дјела.

(http://www.sudbih.gov.ba/files/docs/zakoni/ba/Krivicni_zakon_BiH_-_precisceni_nezvanicni_tekst.pdf,
<http://www.tuzilastvobih.gov.ba/>, [0](http://www.ombudsmen.gov.ba/materijali/ZakonozabranidiskriminacijeSIGlasnikBiHbroj2059-9.pdf)
<http://www.ombudsmen.gov.ba/materijali/ZakonozabranidiskriminacijeSIGlasnikBiHbroj2059-9.pdf>).

Осим кривичне одговорности, кад је ријеч о принтаним медијима, на основу пријаве, Вијеће за штампу обавезно је да реагује упозорењем. Регулаторна агенција за комуникације, кад је ријеч о електронским медијима, има могућност да медију изрекне санкцију - од упозорења, финансијске казне до одузимања фреквенција.

(<http://rak.ba/bih/index.php>, <http://www.vzs.ba>).

33. Каква је обавеза новинара према особама, које су информације дале у повјерењу?

Кад год је то могуће, новинари се требају ослањати на отворене, идентификоване изворе информација. Овакви

извори треба да буду претпостављени анонимним изворима, чије поштење и тачност јавност не може да оцијени.

Новинари, међутим, имају обавезу да штите идентитет оних који дају информације у повјерењу, без обзира на то да ли су или не те личности изричито захтјевале повјерљивост.

Новинари имају обавезу да штите повјерљиве изворе информација и уколико буду предмет полицијског испитивања. Новинари, као и грађани, имају право да ангажују адвоката током полицијског испитивања.

(<http://rak.ba/bih/index.php>, <http://www.vzs.ba>).

34. Да ли новинар/ка има обавезу да, на захтјев полиције, преда снимљени материјал на увид?

Не, осим ако полиција има посебно судско овлаштење за то. Уколико полиција посједује овлаштење, тада могу привремено одузети материјале као доказ у кривичном поступку. Ови материјали се морају предати суду на чување, или чување на неки дуги начин, о чему одлуку доноси суд. У сваком случају, тај материјал се не би требао употребљавати за извјештавање док се не добије правно мишљење.

У случају тужби за клевету, ни суд не може наредити новинару/ки, нити медију, да открију повјерљиви извор, што га/њу не ослобађа одговорности за клевету.

35. Под којим условима новинари/ке могу открити идентитет починилаца или жртава кривичног дјела у медијској презентацији?

Идентитет особа старосне доби испод 18 година, биле то жртве или починиоци кривичног дјела, треба се чувати док полиција не открије имена. Идентитет жртава силовања и других облика сексуалног злостављања и узнемиравања не смије се открити без жртвиног допуштења. Идентитет преминулих жртава се смије открити уз одобрење уже породице или након формалне идентификације.

36. Када се може открити идентитет малољетне жртве кривичног дјела?

У третирању дјеце и малољетника, новинари су обавезни крајње обазриво поступати, поштујући добре обичаје и Конвенцију о правима дјетета, полазећи од интереса дјетета.

Новинари су дужни да заштите идентитет дјетета у поступцима у којима је, иначе, искључена јавност. Новинари, опрезно и са одговорношћу, смију идентификовати дјецу млађу од 15 година, у случајевима када су жртве кривичних дјела.

Новинари не смију ни под каквим околностима идентификовати дјецу млађу од 15 година, која су умијешана у криминалне случајеве, било да су свјedoци или оптужени.

37. Какве су обавезе новинара у службеном контакту с полицијом?

Новинари требају бити спремни да открију свој идентитет у службеном контакту са полицијом. Професионална картица која садржи име, фотографију, назив, адресу, лого и

службени печат медија, довољна је да се утврди професионални идентитет.

Новинари/ке имају право да фотографишу, снимају, праве биљешке, посматрају, раде интервјуе и/или праве извјештаје, а да при том не морају тражити дозволу од власти или полиције.

Полиција може од новинара/ке захтијевати да открије само своју новинарску картицу, када тражи приступ мјестима или догађајима који су отворени за новинаре, али затворени за јавност. То практично значи да новинари/ке могу прилазити мјестима злочина која су легитимно и јасно ограђена или обиљежена, како би обавили своје професионалне задатке. Међутим, новинар/ка или фото – репортер/ка не смије својим професионалним дјеловањем ометати рад полиције (улазити у простор означен жутом траком, рушити достојанство жртве или њене породице....)

Полиција се не може мијешати или казнити новинаре/ке током обављања њихових професионалних задатака, нити им смије одузимати опрему или материјал, осим уколико није ријеч о судском налогу или наредби. Материјали који се конфискују под Кривичним законом или који могу послужити у судском поцесу могу се привремено одузети и предати суду на чување.

Шири преглед упута полицији у раду с новинарима и обавезе новинара у контакту с полицијом налази се на веб страници: www.bhnovinari.ba

38. Какве су обавезе медија након што добију исправку?

Право на одговор је регулисано чланом 19. Кодекса о емитовању радио и телевизијског програма, те Смјерницама у вези права на одговор Регулаторне агенције за комуникације БиХ, као и чланом 5 Кодекса за штампу БиХ. (www.rak.ba; www.vzs.ba)

Радио и телевизијске станице ће омогућити право на одговор када емитују програм који ставља неку особу у неповољну позицију, или под другим околностима, уколико тако захтијевају принципи праведности и непристрасности.

„Уколико је икако могуће, на располагање ће бити стављена могућност непосредног одговора у издању публикације у којем је објављена оптужба и/или нетачно наведене информације, у дужини не већој од интегрално објављеног текста”, наводи се у Кодексу за штампу БиХ.

39. Да ли су обавезни у цијелости објавити исправку?

Не. Исправка/одговор ће бити ограничен на исправљање чињеница које се доводе у питање. Уколико медијска кућа одбије да објави одговор, јавно ће навести разлоге такве одлуке.

Одговор неће бити попраћен противодговором или додатним коментаром станице, поготову ако је ријеч о информативно-политичким емисијама. Ово ограничење се не односи на припрему и емитовање додатних информација у вези са темом на коју се одговор односи, с тим да те

информације не смију угрозити саму сврху емитованог одговора.

У принтаним медијима, уколико је исправка превише опширна, прелази дужину текста на који се односи или није у директној вези са оним о чему је медиј извјештавао, уредник има право да одбије објавити ту исправку или има право да је скрати према властитој процјени.

40. Шта урадити са исправком која се односи на изјаве саговорника у прилозима?

Све случајеве, када је ријеч о електронским медијима (радио и ТВ станицама)Регулаторна агенција за комуникације засебно оцјењује, али као примјер можемо навести да, ако је више особа давало одвојене изјаве за прилог, незадовољна страна може тражити исправку, али није сигурно да би била прихваћена, јер је ријеч о праћењу једне приче из више углова, тако да су супротстављена мишљења очекивана.

Чланом 7. Кодекса за штампу БиХ, предвиђено је да право на одговор може бити проширено на релевантне особе, уколико публикација, која је у питању, процијени да такав корак доприноси тачности и непристрасности извјештавања.(www.vzs.ba)

41. У којем року исправка мора бити објављена, када је ријеч о електронским медијима и у штампи?

Особа или организација, која тражи право на деманти, дужна је послати одговор у разумном времену. Радио-

телевизијска станица ће одговор објавити у првом наредном издању програма у којем је емитована информација на коју се даје одговор, а уколико то није могуће, одговор ће бити објављен у термину у којем је највјероватније да ће досећи исту публику којој је био намијењен програм који се демантује. За дневне новине, рок за објављивање демантија је 7 дана од дана када је исправка упућена, а за периодичне су то два наредна издања, у зависности од тога да ли је у питању седмична или петнаестодневна новина.

42. Након што се странка (појединац или правно лице) обрати РАК-у и Вијећу за штампу БиХ тражећи да реагује у случајевима, за које странке сматрају да је одређен медиј повриједио кодексе и правила, шта Агенција односно Вијеће могу предузети?

Уколико оцијени да је приговор из њене надлежности, Агенција ће га прослиједити станици на изјашњење, уз захтјев за достављање снимака спорног програма. Након анализе спорног програма, оцјењује се да ли постоје основи за даље вођење поступка - уколико не, Агенција се обраћа подносиоцу приговора са обавјештењем у којем се кратко наводе разлози такве одлуке. Уколико се сматра да постоје елементи за даље вођење поступка, станица се шаље допис у којем се наводи да је Агенција дошла до прелиминарног закључка да је дошло до повреде кодекса, уз навођење конкретних одредби, те се од станице тражи изјашњење на наводе о могућем кршењу. Након пријема одговора, цијели се случај поново испитује - уколико се утврди да је дошло до кршења, доноси се рјешење о санкцији, уколико не, поступак се обуставља закључком. О исходу се обавјештава медиј и подносилац приговора.

Кад је ријеч о принтаним медијима, странка се може обратити Вијећу за штампу БиХ, али само под условом да је деманти, односно реакцију, упутила и медију на који се жали. Вијеће за штампу анализира сваки поједини случај и утврђује да ли је учињена повреда Кодекса за штампу. Ако утврди да је дошло до повреде Кодекса, Вијеће за штампу донијеће одлуку, коју ће учинити јавном објављивањем на свом веб сајту, те ће одлуку о повреди упутити медију чији је новинар извршио повреду. Медиј је обавезан објавити ову одлуку, мада у случају необјављивања не постоје санкције, осим што повријеђена страна може своја права да тражи у судском поступку.

43. Какве су обавезе новинара, односно одговорног лица у медију у случајевима жалбе због повреде кодекса и правила Регулаторне агенције за комуникације и Вијећа за штампу, и који су рокови?

Новинар није одговорно лице према Агенцији и Вијећу за штампу БиХ. Сва кореспонденција у поступку се обавља са особом која је овлаштена за заступање - то је најчешће директор медија, мада има случајева када се друге особе, посебним овлаштењем одреде као заступници у случајевима пред Агенцијом.

44. Које санкције може изрећи РАК?

Агенција је овлаштена да примјењује извршне мјере сразмјерно прекршајима, и то су:

- усмена или писмена упозорења,

- инспекцијски преглед средстава за које је издата дозвола,
- конкретан захтјев за предузимање одређене радње или обуставу, који се мора испоштовати у оквиру задатог рока,
- новчана казна до 150.000 КМ, зависно од тежине прекршаја; у случају да се повреде понове, изречена новчана казна не смије бити већа од 300.000 КМ,
- налог за обуставу емитовања или пружања јавних телекомуникационих услуга на период не дужи од три мјесеца,
- одузимање дозволе.

На захтјев Агенције, све институције за провођење закона у Босни и Херцеговини пружају помоћ у извршењу одлука Агенције. (www.rak.ba)

45. Да ли се санкције изричу медију или новинару који је прекршио кодекс или правила РАК –а?

РАК увијек санкције изриче само медију, никада новинарима/кама, нити уредницима/цама унутар медија.

46. У којим ситуацијама РАК реагује по службеној дужности?

Правилник прописује да “Агенција може покренути поступак по службеној дужности када утврди или сазна да, с обзиром на постојеће чињенично стање, треба “ради заштите јавног интереса покренути поступак”. Дакле, РАК ће покренути поступак по службеној дужности увијек када

има сазнања да је можда дошло до кршења правила.

Потребно је посебно напоменути да Агенција и по пријему приговора даљи поступак води по службеној дужности, дакле у циљу заштите јавног интереса, а не појединачног. Подносилац приговора може захтијевати да буде третиран као странка у поступку, у том случају мора доставити доказе о постојању правног интереса.

Досад је РАК у области емитовања имао захтијева, гдје су подносиоци приговора сматрали да су, негативним извјештавањем о њима, стекли право да буду странке у поступку. Међутим, Агенција није прихватила такве захтјеве, јер принципи непристрасности, према правилима и надлежностима Агенције, немају циљ заштите појединца него заштиту јавног интереса. Појединачни интереси у таквим случајевима се могу остваривати путем суда, тако да се поднесе тужба за клевету.

ОСНОВНА РАДНА ПРАВА МЕДИЈСКИХ УПОСЛЕНИКА

47. Која су основна радна права новинара и других радника у медијима?

У складу са законима о раду и колективним уговорима, осим права на рад, редовну плату у складу с законима и колективним уговорима, уплату доприноса за здравствено и пензијско осигурање, радници у медијима имају право на регрес за годишњи одмор, право на накнаду за јавни превоз,

право на дневни, седмични и годишњи одмор, право на слободу синдикалног организовања и колективно преговарање и социјални дијалог са послодавцем, уз посредовање изабраних представника - синдиката, удружења новинара, те право на штрајк и друге законом прописане облике изражавања радничког незадовољства.

48. Да ли су иста права новинара/ки и осталих радника/ца у приватним и јавним медијима?

У складу с међународним конвенцијама и домаћим законодавством, права радника/ца, независно од тога да ли раде у приватном или јавном медију, изједначена су.

49. Које међународне институције, и којим актима, штите радно право у Босни и Херцеговини?

Радно право у Босни и Херцеговини штити Међународна организација рада (International Labour Organization). Наша земља је прихватила 14 међународних конвенција, које су саставни дио Устава БиХ, устава ентитета, те закона о раду. (www.fuzip.gov.ba/doc/zakoni/zakonoradufederacije.pdf, www.narodnaskupstinars.net/cir/zakoni/zakon.php)

50. Која је радно-законодавна регулатива и који закони у функцији заштите радно-правног статуса запослених у принтаним и електронским медијима БиХ?

Закони и акти који регулишу заштиту права у БиХ су:

- закони о раду са ратификованим међународним конвенцијама,

- општи колективни уговори или грански колективни уговори,
- закони о вијећу усленика /савјету запослених РС,
- закони о штрајку,
- кривични закони,
- статут фирме и
- правилник фирме о раду са систематизацијом.

ПРИМЈЕНА УГОВОРА У МЕДИЈИМА

51. Шта је уговор о раду?

Уговор о раду је правни основ за заснивање радног односа. Закључује се у писаној форми и може бити закључен на одређено или неодређено вријеме. Уговор о раду новинара на одређено вријеме не може се закључити на период дужи од двије године. Истеком рока од двије године, уговор на одређено вријеме прераста и сматра се уговором на неодређено вријеме, под условом да колективним уговором није другачије одређено.

Новинар може да се обрати и надлежној инспекцији рада. Уговор о раду на одређено вријеме може се закључити у случајевима:

- извршавање посла који траје до 6 мјесеци
- привременог повећања обима посла,
- замјене одсутног радника до годину дана,
- обављање посла чије је трајање унапријед одређено природом и врстом посла.

Радни однос заснован на основу уговора о раду на одређено вријеме престаје истеком одређеног рока, ако се радник и послодавац другачије не споразумију.

52. Шта је уговор о ауторском дјелу?

Уговором о ауторском дјелу медијски радник/ца се обавезује да ће обавити одређени посао, док се послодавац (наручилац посла) обавезује да ће платити накнаду за обављени посао. Уговором се утврђује обим и квалитет посла, а трајање уговора није временски ограничено.

Медијски радници/це требају пажљиво прочитати уговор, прије него што га потпишу, да не би дошли у ситуацију да прихвате послове под условима који нису у складу са поштовањем основних права радника и професионалних медијских стандарда.

53. Шта је уговор о обављању привремених и повремених послова?

Овим уговором јасно се дефинише које послове ангажовани хонорарни сарадник треба да обавља у одређеној медијској кући, а ти послови не могу да трају дуже од 60 дана у току једне године. Уговор се закључује на послове, који нису обухваћени уговором о раду на одређено или неодређено вријеме.

Хонорарни сарадник за свој рад прима хонорар чију висину одређује послодавац. Послови које обављају хонорарни сарадници најчешће нису обухваћени правилником о систематизацији радних мјеста у медијској кући.

Приликом потписивања уговора о повременим и привременим пословима, медијски радници требају бити веома пажљиви, будући да послодавци често крше законом прописано вријеме трајања овог уговора, односно, оваква врста уговора постаје изговор за избјегавање трајног запошљавања медијских радника, посебно новинара.

54. Шта је волонтерски рад и шта је приправнички статус у медијима?

Запослени у медијима могу да раде као волонтери на одређеним пословима. Волонтерски рад је добровољан и обично бесплатан рад, изузев ако га послодавац другачије не дефинише.

Новинари могу радити и као приправници. Приправник је онај ко први пут заснива радни однос у одређеном занимању, за које се школовао, ради стручног оспособљавања за самосталан рад. Приправници потписују уговор с послодавцем на одређено вријеме и у трајању од годину дана.

55. Може ли се уговор о раду склопити са непуним радним временом?

Радник може склопити уговор о раду са непуним радним временом. Може, такође, склопити више таквих уговора и, на тај начин, остварити пуно радно вријеме. Радник/ца са непуним радним временом остварује права из радног односа једнако као радници с пуним радним временом, осим права

која зависе о дужини радног времена (плата , накнада и сл.).

56. Јесу ли сва права која закон гарантује радницима једнака за оне у сталном радном односу и оне који немају тај статус?

Права радника у радном односу на одређено вријеме требало би да буду иста као права стално запослених. Закони, ипак, у неким стварима редукују права оних који немају стални радни однос. На примјер: неке категорије радника (попут оних који су примљени у радни однос на одређено вријеме) који немају тај статус и по закону током штрајка могу добити отказ.

57. Може ли и у којим случајевима послодавац тражити од радника да ради дуже него што је предвиђено његовим радним временом?

У ванредним ситуацијама, као што су елементарне непогоде, пожари итд. или због посебног повећања обима посла, радник је, на захтјев послодавца, обавезан да ради прековремено и то највише до десет сати седмично. Уколико тај прековремени рад траје дуже од три седмице непрекидно, или више од десет седмица током календарске године, послодавац је обавезан обавијестити инспекцију рада.

Труднице, мајке, односно усвојитељ с дјецом до три године живота и самохрани родитељ, односно усвојитељ с дјететом до 6 година, може радити прековремено само ако да писану изјаву о добровољном престанку. Радник не треба да

пристане на прековремени рад без писменог налога послодавца, без обзира на ситуацију и околности.

58. Постоји ли законски оквир за прерасподјелу радног времена?

Ако карактер посла то захтијева, пуно радно вријеме може се прерасподијелити тако да током једног раздобља траје дуже, а током другог периода краће од пуног радног времена, с тим да просјечно радно вријеме не може бити дуже од 52 сата седмично, а за сезонске послове најдуже 60 сати седмично.

Треба рећи да се прераспоређено радно вријеме не сматра прековременим радом. Ако је уведена прерасподјела радног времена, просјечно радно вријеме током календарске године или другог периода, одређеног колективним уговором, не може бити дуже од 40 сати седмично.

59. Како је законом регулисано питање прековременог рада?

У случају више силе (пожар, потрес, поплава) и изненадно повећања обима посла, као и у другим сличним случајевима неопходне потребе, радник, на захтјев послодавца, обавезан је да ради дуже од пуног радног времена(прековремени рад) највише до 10 сати седмично.

Прековремени рад се плаћа више него рад остварен у редовном радном времену. Прековремени рад недјељом и државним празницима такође се плаћа више у односу на редован рад.

Ако прековремени рад радника траје дуже од три седмице непрекидно или више од 10 седмица у току календарске године, о прековременом раду послодавац је обавезан обавијестити орган надлежан за послове инспекције рада.

60. Зашто је, у контексту испуњавања права запослених на плату, важна пресуда Врховног суда ФБиХ број: Рев-794/04 од 06.09.2005.год. у остваривању права радника-новинара?

Послодавац не може да избјегне обавезе из Закона о раду чл. 69 и чл. 111 у вези са исплатама плата, додатака на плату и других примања због тешке финансијске ситуације.

У пресуди Врховног суда ФБиХ се наводи: “Колективни уговори су непосредни извори радног права у нашем правном саставу, како то недвојбено проистиче из одредбе чл. 11 Закона о раду и у односу на индивидуалне уговоре о раду дјелују као Закон“. То значи да послодавац не може самоиницијативно ускратити ниједно право радника због било којих околности, насталих унутар фирме. Ово право, које проистиче из пресуде Врховног суда ФБиХ, имају само запослени у Федерацији БиХ.

ПРАВА НА БОЛОВАЊУ/ПОРОДИЉСКОМ ОДСУСТВУ

61. Каква права има радник/ца у вријеме боловања/породиљског одсуства?

Ова права радника регулисана су законима о раду и законима о здравственом осигурању.

(<http://www.fuzip.gov.ba/doc/zakoni/zakon%20o%20radu%20federacija.pdf>, http://www.svos.org.rs/pdfs/zakon_o_radu.pdf, [http://www.fbihvlada.gov.ba/bosanski/zakoni/1997/zakoni/o%20zdr%20osig\(bh\).html](http://www.fbihvlada.gov.ba/bosanski/zakoni/1997/zakoni/o%20zdr%20osig(bh).html), <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mirl/DJEL/Documents/Zakon%20o%20zdravstvenom%20osiguranju.pdf>).

За вријеме трудноће, порођаја и њега дјетета жена има право на породиљско одсуство од једне године непрекидно, а за близанце, треће и свако слиједеће дијете жена има право на породиљско одсуство од 18 мјесеци непрекидно.

Отац дјетета, односно посвојитељ, може користити ова права у случају смрти мајке, ако мајка напусти дијете, или ако је из оправданих разлога спријечена користити та права.

Прелазним одредбама Закона о здравственом осигурању (члан 125. став 4.) утврђено је да ће се средства за накнаду плате по основу породиљског одсуства осигурати у буџету кантона и исплаћивати у висини и на начин који одреди законодавно тијело кантона. Право на новчану накнаду у вријеме породиљског одсуства у Републици Српској

регулисано је Законом о раду и другим правним актима, који предвиђају да породиље имају право на накнаду у висини просјечне плате у РС у три протекла мјесеца.

62. Може ли послодавац отказати уговор о раду због трудноће?

Послодавац не може да одбије да запосли жену због њене трудноће или јој због тог стања отказати уговор о раду . Жена за вријеме трудноће, односно дојења дјетета, може бити распоређена на друге послове само ако је то у интересу њеног здравственог стања, а које је утврдио надлежни лекар.

63. Шта треба да ради новинарка ако је добила отказ за вријеме трудноће или породиљског одсуства?

Трудноћа жене не смије бити разлог за отказ и то је противзаконит акт. Уколико послодавац због трудноће одбије да запосли жену, откаже јој уговор о раду или јој онемогући да користи порођајно одсуство, починио је прекршај. Особа која је за вријеме породиљског одсуства добила отказ, а да при томе није повриједила ниједну од тачака уговора о раду, може се обратити надлежној инспекцији рада, синдикату или поднијети тужбу надлежном суду ради заштите својих права.

НАЈЧЕШЋИ ПРИМЈЕРИ КРШЕЊА РАДНИХ ПРАВА У МЕДИЈИМА

64. Који су најчешћи примјери кршења радних права медијских радника у БиХ?

Најчешћи примјери кршења права из радно-правног односа су:

- рад на црно,
- неплаћени прековремени рад,
- злоупотреба уговора о раду на одређено вријеме, уговора о привременим/повременим пословима, ауторских уговора, уговора о дјелу, волонтерских и приправничких уговора.

<http://www.fuzip.gov.ba/doc/zakoni/zakon%20o%20radu%20federacija.pdf>, http://www.svos.org.rs/pdfs/zakon_o_radu.pdf, <http://www.bhnovinari.ba/>

Уколико послодавац не проводи законе из радно-правне области и колективне уговоре или на било који други начин крши права из области рада, новинари/ке се за заштиту својих права требају обратити синдикату и Линији за помоћ новинарима, који ће ангажовати институције и организације за заштиту људских права.

65. Како послодавци генеришу рад на црно и избјегавање законских обавеза?

Послодавци не пријављују порезе и доприносе, које различитим фондовима треба да уплаћују за раднике и, на тај начин, остварују профит од неплаћених доприноса, а по

основу закључених уговора о дјелу, привремених и повремених послова, те уговора о раду на одређено вријеме плаћају знатно мање порезе.

У медијској заједници Босне и Херцеговине готово је постала пракса да послодавци, посебно власници приватних медија, пријављују раднике/це на просјечна или минимална лична примања, а остатак плате исплаћују као кеш или у боновима који се могу користити у различитим маркетима, продавницама... На тако умањене личне дохотке послодавци уплаћују законом прописане порезе и доприносе, чиме трајно оштећују раднике/це, а себи прибављају материјалну корист.

Препорука Линије за помоћ новинарима, синдиката и организација за заштиту људских права је да медијски радници/нице не треба да пристану на такву врсту уцјена од стране послодавца и одмах треба да обавијесте инспекцију/инспекторат рада и медијске организација за заштиту радних права.

66. Како смањити рад на црно?

Радници и синдикат морају инсистирати на закључивању уговора о раду. Ако послодавац то не жели, радник не би требало да пристаје на такав начин ангажмана, те, с тим у вези, и радници и синдикат могу поднијети пријаву надлежном органу за инспекцијске послове. Сарадња са инспекцијом рада и пореском управом мора бити трајна обавеза синдиката, а пријаве овим институцијама могу бити појединачне и колективне. Надлежност пореске управе односи се на контролу плаћања доприноса.

67. Како се заштитити од експлоатације на радном мјесту?

Експлоатација радника/ца најчешће настаје због незаконитог понашања послодавца/менаџмента. Приликом закључивања уговора, радник/ца треба да пажљиво проучи садржај уговора, изврши консултације те, након тога, приступити потписивању.

Радник се може заштитити добрим познавањем интерних правних аката, односно правилника о раду. Радник има право и обавезу да се упозна са садржајем правилника о раду, а послодавац/менаџмент је обавезан да му то омогући (јавним оглашавањем – на огласној плочи или веб сајту, доступношћу у правној служби...)

Само досљедном примјеном свих закона из радно-правне области и колективних уговора радници/це могу заштитити свој радно-правни статус. А примјена закона је примарна обавеза и одговорност контролних органа, односно инспекције/инспектората рада.

НАЧИНИ ОСТВАРИВАЊА ПРАВА ИЗ РАДНО-ПРАВНОГ ОДНОСА

68. Кад медијски радник/ца може да тражи заштиту радних права?

У свим случајевима нарушавања права из радног односа (отказ уговора о раду, распоређивање на друга радна мјеста,

изрицање дисциплинских мјера...) радник/ца може поднијети захтјев послодавцу/менаџменту да му/јој обезбиједи остваривање тог права и, о свом захтјеву, обавијести управно тијело (управни, надзорни одбор...), те надлежну инспекцију рада као и надлежни суд.

Новинар и остали радници у медијима могу се обратити и инспекцији/ инспекторату рада.

У случају доношења одлуке о отказу уговора о раду, инспекција рада може само новчано да казни послодавца, уколико није поступао у складу са законом, али је њен налаз јако користан на суду, јер се констатују све неправилности, и то од надлежне и компетентне службе. Када је ријеч о другим повредама права из радног односа, инспекција може предузимати друге управне мјере – упозорење, рјешење о отклањању недостатака.

69. Под којим условима радници у медијима могу организовати штрајк?

Законима о штрајку се одређује право радника на штрајк, право синдиката да позове на штрајк, право послодавца у вези с тим и друга питања у вези са штрајком. Синдикат може, у складу с овим законом, донијети и своја правила о штрајку, којим ће прецизније регулисати питања која нису регулисана законом. Закони о организовању штрајка, као и Правила о организовању штрајка, идентични су на цијелој територији БиХ.

Штрајк се може организовати, ако постоје конкретни захтјеви и рокови за њихово испуњење. Потребно је

одредити тачно вријеме и мјесто одржавања штрајка, те изабрати штрајкачки одбор, који је истовремено и преговарачки тим са послодавцем (менаџментом). Обавезно је одредити начине за извршење минимума процеса рада, јер медији спадају у дјелатност од посебног друштвеног интереса.

70. Шта новинари и други радници у медијима треба да предузму у случају кршења било којег права из радног односа?

Треба да обавијесте синдикалну организацију и Линију за помоћ новинарима. Осим тога, радник треба да се обрати и вијећу/савјету радника. Новинар се, такође, може и треба обратити омбудсмену, али и невладиним организацијама (удружењима) које се баве заштитом радних, и уопште, људских права, као што је Хелсиншки комитет за заштиту људских права, НВО „Ваша права“, итд...

Добар примјер законите борбе за заштиту радних права јесте случај радника на Радију ”Херцег-Босна” из Мостара, који су добили отказ уговора о раду. Оштећени радници су се обратили Удружењу БХ новинари и Синдикату графичких и медијских радника БиХ који су ангажовали адвоката, а он је покренуо судски поступак заштите радних права. У року од мјесец, радници су, на основу мјере осигурања (тзв. привремена мјера повратка на посао до окончања судског поступка), коју је донио суд, могли да се врате на посао. Удружење новинара и синдикат (БХ новинари и Синдикат графичара и медијских радника БиХ) обавијестили су Хелсиншки комитет за људска права у БиХ, омбудсмене, надлежно министарство рада, те инспекцију

рада. Против одговорног лица подигнута је прекршајна и кривична пријава (чл.211 Кривичног закона Федерације БиХ).

71. Кад новинар може тражити заштиту права код инспекције рада?

Независно од поступка за заштиту права, који је покренуо од послодавца, надлежног суда или пред арбитраом, новинар може тражити заштиту права код надлежног органа за инспекцију рада.

Новинар се може обратити инспекцији рада ради заштите права, у року од три мјесеца - од дана сазнања за учињену повреду, а најдаље у року од 6 мјесеци - од дана учињене повреде у Републици Српској, а када је ријеч о Федерацији БиХ, рок за заштиту права је годину дана од дана достављања одлуке којом је повријеђено право радника, односно дана сазнања за повреду права из радног доноса.

Пријаву инспекцији рада може поднијети у име радника/це и Линија за помоћ новинарима и синдикат.

72. Кад медијски радник/ца може да покрене радни спор?

Ако сматра да му је послодавац повриједио право из радног односа, осим обраћања синдикату и поменутих невладиним организацијама, новинар може да поднесе тужбу надлежном суду. Тужба се подноси ради заштите индивидуалног права, повријеђеног појединачним актом или фактичким понашањем.

73. Да ли је подношење тужбе суду једини начин у остваривању радно – правног статуса?

Да. Након мјера удружења и синдиката, те надзора инспекције рада, чије су надлежности ограничене, покретање радно-правног спора судским путем нужно је, мада скупо и мукотрпно рјешење. Иста пракса примјењује се и у другим европским земљама, али су, за разлику од БиХ, у земљама Европске уније, казне за послодавце тако ригорозне да ће он учинити све да до судског поступка не дође.

74. Како новинар арбитражом може ријешити спорна питања са послодавцем?

Колективним уговором и правилником о раду може се предвидјети поступак споразумног рјешавања спорних питања између новинара и послодавца. Спорно питање могу да изнесу пред арбитражу, а одлука арбитраже је коначна и обавезујућа. Састав арбитраже и поступак пред арбитражом одређује се колективним уговором и правилником о раду.

75. Како се могу ријешити колективни радни спорови?

Синдикат треба упутити захтјев послодавцу за мирно рјешавање насталог спора, те именовати преговарачки тим, који ће кроз преговоре са послодавцем избјећи материјалне трошкове скувих судских поступака, казне инспекцијских органа, те индивидуалну или колективну штету.

ОТКАЗ УГОВОРА О РАДУ

76. Кад послодавац може да откаже уговор о раду?

Послодавац може да откаже уговор о раду:

- ако новинар/ка или други медијски радник/ца изврши тежу повреду радне обавезе,
- ако се из економских, организационих и технолошких разлога укаже потреба за престанком рада новинара/ке,
- ако новинар/ка, с обзиром на своје стручне и радне способности, не може успјешно да извршава радне обавезе из уговора о раду.

77. Колико траје отказни рок?

Отказни рок у Федерацији БиХ не може бити краћи од 7 дана у случају да радник отказује уговор о раду, ни краћи од 14 дана у случају да послодавац отказује уговор о раду.

Отказни рок у Републици Српској не може бити краћи од 15 дана,уколико радник отказује уговоор о раду.

Уколико уговор о раду отказује послодавац, рок за отказ је три мјесеца од дана сазнања за чињенице које су основ за давање отказа, односно у року од шест мјесеци од дана наступања чињеница које су основ за давање отказа. Послодавац је обавезан, прије отказа уговора, да упозори радника да постоје разлози за отказ уговора, те да му да могућност да се о томе изјасни.

78. Када послодавац може приступити проглашавању

технолошког вишка запослених и раскиду уговора о раду?

Послодавац који запошљава више од 15 радника, а који у периоду од шест мјесеци има намјеру да због економских, техничких или организационих разлога откаже уговор о раду најмање петорици радника, обавезан је израдити програм збрињавања вишка запослених.

Послодавац може приступити проглашавању технолошког вишка када изради програм збрињавања технолошког вишка, који садржи:

- разлог настанка вишка запослених,
- број и категорија запослених који се јављају као вишак,
- могућност промјене технологије и организације рада,
- могућност запошљавања радника на друге послове,
- могућност запошљавања код другог послодавца,
- могућност преквалификације и доквалификације и
- могућност скраћивања радног времена.

79. Има ли новинар право на отпремнину приликом раскида уговор о раду? Ако има, у којим случајевима, односно, након колико радног стажа/временаведеног у медију /предузећу?

Запослени, који је са послодавцем закључио уговор о раду на неодређено вријеме, а којем послодавац отказује уговор о раду након најмање двије године непрекидног рада, осим ако се уговор отказује због кршења обавезе из радног односа или због неиспуњавања обавеза из уговора о раду, има право на отпремнину у износу који се одређује у зависности од дужине претходног непрекидног трајања

радног односа са тим послодавцем. Отпремнина се утврђује у складу с колективним уговором и правилником о раду, с тим да се не може утврдити у износу мањем од једне трећине просјечне мјесечне плате исплаћене запосленом у посљедња три мјесеца прије престанка уговора о раду, за сваку навршену годину рада код тог послодавца.

80. Када је послодавац приликом отказа обавезан израдити програм збрињавања вишка запослених?

У Федерацији БиХ, послодавац који запошљава више од 15 радника и намјерава дати отказе најмање петорици запослених, дужан је израдити програм збрињавања вишка запослених.

У Републици Српској послодавац је обавезан да изради програм збрињавања вишка радника ако отпушта 10% или више радника.

Тај програм мора садржавати и могућност запошљавања на другим пословима, преквалификације, запослења код другог послодавца, те могућност скраћивања радног времена.

81. Која су права запослених на основу правилника и закона о раду?

Ако послодавац отказује уговор о раду због понашања или рада запослених, обавезан је омогућити запосленом да изнесе своју одбрану, осим ако постоје околности због којих то није оправдано очекивати.

82. Шта је споразумни раскид уговора о раду и да ли новинар на то треба пристати?

Споразумни раскид уговора о раду, новинар потписује слободном вољом, добровољно, уколико процијени да је тај уговор за њега повољан. Најчешће новинари потписују споразумни раскид уговора о раду када напуштају одређену медијску кућу и прелазе у другу медијску кућу или установу.

ПРИМЈЕРИ КРШЕЊА И ДРУГИХ ПРАВА ЗАПОСЛЕНИХ У МЕДИЈИМА

83. Да ли у овој бранши има кршења закона и колективног уговора за прековремени и ноћни рад?

Да. Примјер: одлуком послодавца се утврђује ноћни рад од 24-06:00 сати, иако закон о раду јасно прецизира да ноћни рад траје од 22:00-06:00 сати чиме послодавац жели да избјегне плаћање два сата ноћног рада и увећање по Колективном уговору у ФБиХ 30% од бруто сатнице, као и увећање на прековремени рад од 50% на бруто сатницу.

Прековремени и ноћни рад регулисани су Законом о раду у Републици Српској, и једна и други рад се плаћа 30% на плату.

84. Може ли послодавац због својих или неких других потраживања запосленом ускратити плату?

Послодавац не може без сагласности запосленог своја потраживања према њему наплатити ускраћивањем исплате плате или неког њеног дијела.

Највише половина плате или накнаде плате запосленог може се присилно издвојити ради обавеза законског издржавања (алиментација), а за остале обавезе може се издвојити једна трећина плате радника.

85. Шта је мобинг и на који начин се најчешће манифестује у медијским кућама?

Мобинг је специфичан облик понашања на радном мјесту, којим једно или више лица систематски, у дужем временском периоду, психички злоставља или понижава друго лице с циљем угрожавања његовог угледа, части, људског достојанства и интегритета.

Мобинг је дефинисан Законом о забрани дискриминације БиХ, члан 5. *„Узнемиравањем се сматра ситуација у којој дође до нежељеног понашања на неком основу из члана 1. став 1. овог Закона, којим се особа или група особа психички узнемирава, понижава, с циљем угрожавања угледа, части, људског достојанства и интегритета, чиме им се наноси штета и ствара застрашујућа непријатељска, понижавајућа.пријетећа или слична ситуација“.*

У пракси, веома је тешко доказати мобинг, јер послодавци на различите начине узнемиравају и понижавају запослене. Само неки од облика су промјене уговора о раду,

премјештање с једног на друго радно мјесто, а под изговором да је радник потребан на другом радном мјесту ради бољег процеса рада, ускраћивањем права на рад, те професионалном деградацијом, која може бити урађена и без промјене уговора и промјене висине плате.

Радници који сматрају да су жртве мобинга свој случај треба да пријаве инспекцији рада, синдикалној организацији, удружењима новинара или Линији за помоћ новинарима. Такође, могу да покрену и судски спор.

86. Шта медијски радник/ца може предузети у случају мобинга?

Централна институција надлежна за заштиту од дискриминације је Омбудсмен за људска права Босне и Херцеговине.

Омбудсмен прима појединачне и групне жалбе у вези с дискриминацијом, лицима која су поднијела жалбу због дискриминације даје потребна обавјештења о њиховим правима и обавезама, те могућностима судске и друге заштите, предлаже покретање поступка медијације у складу с одредбама Закона о медијацији, те има право да покреће и учествује у поступку за заштиту од дискриминације за прекршаје прописане законом.

Омбудсмени, у складу са Законом, сарађују са организацијама цивилног друштва у случајевима дискриминације, укључујући и мобинг. Независно од тога, медијски радник може информисати своју синдикалну организацију, Линију за помоћ новинарима, Хелсиншки

комитет за људска права у БиХ, те покренути судски поступак, уколико сматра да постоји правни основ из Закона о забрани дискриминације БиХ.

(www.ombudsmen.gov.ba/materijali/Zakonozabrani%20diskriminacijeSlGlasnikBiHbroj2059-09.pdf)

УЛОГА ВИЈЕЋА/САВЈЕТА ЗАПОСЛЕНИХ

87. Која је разлика између синдиката и вијећа/савјета запослених?

Синдикати могу организовати штрајк, а вијеће/савјет запослених не, али и вијеће/савјет запослених има неке компетенције које синдикат нема – на примјер: може затражити финансијски извјештај од пословодства и мора га добити, макар и у усменом облику.

Вијећа упосленика (у Федерацији БиХ) и Савјети запослених (у Републици Српској) су формирану у складу са законом, али функционисање ових облика организовања и дјеловања радника није на задовољавајућем нивоу. Вијећа упосленика на подручју Федерације БиХ су активнија и снажније дјелују на заштити права радника/ца него што је то случај у Републици Српској.

88. Када је послодавац обавезан консултовати вијеће/савјет запослених?

Послодавац је обавезан да о питањима која су од интереса за економски и социјални положај запослених информише

вијеће/савјет запослених, те консултује и прибавља претходну сагласност вијећа/савјета.

Прије доношења одлуке значајне за права и интересе запослених послодавац се обавезно консултује са вијећем запослених о намјерованој одлуци (Закон о Вијећу упосленика Федерације БиХ), а нарочито када се ради о:

- доношењу правилника о раду,
- намјери послодавца да због економских, техничких или организационих разлога откже уговор о раду за више од 10% радника, али најмање перотици,
- плану запошљавања, премјештају и отказу,
- мјерама у вези са заштитом здравља и заштите на раду, значајним промјенама или увођењем нове технологије, плану годишњих одмора,
- распореду радног времена,
- ноћном раду и
- другим одлукама за које је колективним уговором предвиђено консултовање вијећа/савјета запослених у њиховом доношењу.

Подаци о намјерованој одлуци достављају се вијећу/савјету запослених најмње 30 дана од дана прије доношења одлуке.

Вијеће/савјет запослених у року од седам дана од дана достављања података о намјерованој одлуци доставља примједбе и приједлоге како би резултати консултација могли утицати на доношење намјероване одлуке.

Одлука послодавца донесена супротно одредбама федералног Закона о обавези консултовања са вијећем/савјетом запослених ништавна је.

Уколико поступи супротно, надлежна инспекција рада може казнити послодавца новчаном казном од 1.000,00 КМ до 7.000 КМ за прекршај.

89. Да ли су сви радници у медију истовремено и чланови вијећа/савјета запослених?

Не, нису и не морају бити, јер вијеће/савјет запослених се формира са најмање десет одсто од укупног броја запослених, а састоји се од представника радника, представника послодаваца и арбитра којег бирају обје стране.

90. Зашто је вијеће /савјет запослених вриједна заштита од послодавца?

Вијеће/савјет запослених је тамо, гдје синдикат није организован, једина заштита радника, на примјер у малим редакцијама. Послодавац, рецимо, без сагласности вијећа/савјета запослених не може дати отказ члану вијећа/савјета, раднику код којег је промијењена радна способност, запосленом који је старији од 55 година живота и жени старијој од 50 година.

Послодавац/менаџмент је дужан осигурати вијећу/савјету запослених потребан простор, административне и техничке услове за рад, што се поближе уређује споразумом између послодавца и вијећа/савјета запослених.

91. Шта је потребно да знате из кривичних закона у вези са заштитом радно – праног статуса?

У складу с Кривичним законом РС-а, службено или одговорно лице које свјесно не поступи по правноснажној судској одлуци, казниће се новчаном казном или казном затвора до три године. Кривичним законом Федерације предвиђена је само затворска казна од 3 мјесеца до три године.

ОРГАНИЗАЦИЈЕ И ИНСТИТУЦИЈЕ ЗА ЗАШТИТУ МЕДИЈСКИХ РАДНИКА

92. Када и како се новинари могу синдикално организовати и шта могу очекивати од синдиката?

Потребно је да три радника/це – новинара/ке у редакцији, покрену иницијативу, обрате се канцеларији (уреду) синдикалног повјереника или шефа синдикалног центра и посао формирања синдикалне организације ће формално-правно бити завршен за десет дана.

Синдикат је добровољна интересна организација и закон дозвољава индивидуално учлањивање у синдикат као и колективно – синдикално организовање.

Радник/радница, под условом да је њен члан/ица, може од синдикалне организације тражити заштиту и унапређење свих права из рада и по основу рада гарантованих законима из радно – правне области и колективним уговором, правне савјете и правну заштиту.

93. Зашто је важно да новинари буду чланови синдиката у свом медију или медијског гранског синдиката на нивоу државе/ентитета?

Права из радно-правног односа боље су заштићена у медијима, гдје дјелује синдикат. Неопходно је да се синдикалне организације формирају у свим медијима упркос притисцима појединих послодаваца, посебно у приватним фирмама. У томе су помоћ дужни да пруже грански синдикати медија и графичких радника у Републици Српској и Федерацији БиХ.

94. Каква су права медијског радника, ако није члан синдиката?

Права из рада и по основу рада иста су за све новинаре, као остале запослене у РС и у ФБиХ и ту нема дискриминације. Новинари који су синдикално организовани, у старту су у предности у односу на оне који то нису, зато што имају синдикат коме је примарни задатак да кроз дијалог са послодавцем, штити и унапређује њихова права из рада, кроз стриктну имплементацију свих закона и колективних уговора, који гарантују та права.

95. Каква је обавеза гранских синдиката медија и медијских радника у заштити њихових права?

Задатак гранских синдиката је да заштите радника у погледу радног времена, остваривања права на основу прековременог и ноћног рада, боловања, годишњег одмора, топлог оброка, других накнада и права.

96. Какве су надлежности Линије за помоћ новинарима и Удружења БХ новинари?

У складу са својим актима, Удружење/удруга БХ новинари има обавезу заштите права на слободу изражавања и других права новинара, својих чланова: студената журналистике (у области новинарског дјеловања), професионалних новинара и осталих запослених у медијима, те медијских стручњака/стручњакиња.

У оквиру удружења дјелује посебан сервис за заштиту права на слободу изражавања и права новинара уопште – Линија за помоћ новинарима (Free Media Help Line). Линија има формиран Тим за стручну и правну помоћ новинарима који пружа бесплатне правне и друге савјете новинарима и медијским радницима/цама.

Чланови Удружења БХ новинари могу користити бесплатно пакет услуга које нуди ово удружење: реаговање у случајевима напада на новинаре и кршења права на слободу изражавања, додјела средстава из БХН Фонда солидарности, међунродна прес картица, правна и стручна помоћ Линије за помоћ новинарима, професионална едукација и усавршавање, заступање и лобирање пред домаћим и међународним институцијама и организацијама надлежним за област слободе изражавања и дјеловања медија, попусти на превоз аутобусима и возовима.... <http://www.bhnovinari.ba/linija>)

Удружење БХ новинари је члан различитих међународних асоцијација, као што је Међународна федерација новинара (International Federation of Journalists – IFJ/ www.ifj.org)

Осим у редовним годишњим извјештајима, Удружење БХ новинари у оквиру услуге Систем раног упозоравања и превенције, која је покренута 1.децембра 2010. године, редовно ће извјештавати релевантне међународне организације о кршењима права новинара и медијских радника у БиХ и тражити њихову интервенцију. Осим ИФЈ-а, ту су и „Репортери без граница“, “Article 19“ и „Freedom Forum” <http://en.rsfs.org/>, <http://www.freedomforum.org/>, <http://www.article19.org/>.

97. Да ли Линија за помоћ новинарима и Удружење БХ новинари пружају помоћ и онима који нису чланови Удружења?

Удружење/удруга БХ новинари и Линија за помоћ новинарима пружају правну и другу помоћ и онима који нису чланови овог удружења, посебно у ситуацијама напада на новинаре, кршења радних и других права медијских радника, вођења судских процеса против новинара, подизања тужби за клевету од стране јавних радника. <http://www.bhnovinari.ba/linija>)

98. Каква је улога Агенције за мирно рјешавање радних спорова?

У Републици Српској је од јуна 2010 године почела са радом Агенција за мирно рјешавање радних спорова, која је формирана на иницијативу Савеза синдиката РС, а основали су је три кључна социјална партнера, Савез синдиката РС, Унија удружења послодаваца и Влада РС.

Агенција је путем јавног конкурса изабрала 20 миритеља и 20 арбитара, чији је задатак да индивидуалне и колективне радне спорове рјешавају брзо, праведно и непристрасно, споразумом, консензусом радника- новинара и послодаваца, што је у њиховом примарном обостраном интересу, како би се растеретили судови и смањило вријеме чекања и на најмању могућу мјеру смањили трошкови вођења поступка.

99. Какву улогу у остваривању права из радног односа има Хелсиншки комитет за људска права Босне и Херцеговине?

Хелсиншки комитет за људска права прима жалбе о угрожавању права из радног односа, врши преговоре са институцијама, организацијама и појединцима фирмама који су кршили права како би се вансудским путем отклонили настали проблеми и ријешили спорови. Хелсиншки комитет има право вршити мониторинг судских поступака и спорова из радно- правних односа. (www.bh-hchr.org).

100. Које су надлежности омбудсмена за људска права у заштити уставних права, али и радно - правног статуса запослених?

Институција омбудсмена/омбудсмана за људска права БиХ разматра предмете који се односе на слабо функционисање институција и организација у области заштите права или на повреду људских права, укључујући права из радног односа, почињену од стране било којег органа Босне и Херцеговине, њених ентитета и Брчко Дистрикта.

Предмети се формирају на основу појединачних жалби правних или физичких лица и по службеној дужности.

Институција омбудсмена/омбудсмана за људска права БиХ, уколико утврди повреду права, издаје препоруке надлежним органима да предузму мјере да би се исправиле повреде. Она савјетује грађане како да искористе најпогоднија правна средства или их упућује на одговарајуће институције. www.ombudsmen.gov.ba)

ПРИРУЧНИК ЗА НОВИНАРЕ И МЕДИЈСКЕ РАДНИКЕ

„100 првих питања
о правима медијских радника у БиХ“

Ауторица приручника: Душка Јуришић

Сарадници: Пејка Медић, Ивица Шимуновић,
Мехмед Халиловић, Амер Тоскић и Секул
Поповић

За издавача: Борка Рудић и Ерна Мостарац

Издавач: Удружење БХ новинари

Лекторица: Мила Косић

Тираж: 5.000

Приручник је штампан у оквиру пројекта Медиа
Манифест, у којем су партнери БХ новинари и
Медиа Центар Сарајево

Овај примјерак је бесплатан.

МЕДИЈАМАНИФЕСТ
СЛОБОДА И ОДГОВОРНОСТ МЕДИЈА